

Magyar Optimum

Röpirat

Új magyar nemzettudat lehetséges és kívánatos formaváltozásai

- az európaival szinkron fejlődési modellben
- az integrálódás küszöbén
- a globalizáció világában

A globalizáció és a nemzet viszonya

A 21. század első évtizedeiben a globalizáció, az integráció korszakában a politikának, az államnak megkerülhetetlen szerepe van a nemzeti érdek megfogalmazásában, annak nemzetközi érvényesítésében. Az állam, a nemzet – demokratikus választások útján – a politikai legitimitáció biztosításának alapvető kerete, illetve az emberek biztonságigénye és otthonosságérzése megteremtésének meghatározó színtere. A globálissá vált tőkemozgás, a multinacionális termelés, az informatika, a világméretű közlekedés, a kommunikáció, a természeti környezet közös védelme megkerülhetetlen adottság az államok számára. *A globalizáció egyszerre jelent objektív külső adottságot, kényszert az államok számára, másrészt maga is különböző politikák, ideológiák mögött meghúzódó nagyhatalmi érdekérvényesítések, egyoldalú előnyök szerzésére és megőrzésére való törekvések, sőt manipulációk bonyolult összegződése.* A globalizáció egyszerre jelent *egyneműsítést*, bizonyos technikai vívmányok, illetve társadalomszervezési megoldások nemzetközi elterjesztését, *de differenciálást is*, mivel erősen polarizálja a világot, növeli a globalizációban résztvevő „sikeresek” és az abból kimaradó vesztesek közötti távolságot. Továbbá fokozza a globális kihívásokra adott helyi, regionális válaszok sokszínűségét.

Bár a globalizáció lényegesen módosítja a nemzetállam szerepét, mozgásterét, mégsem szünteti meg annak működését. A globalizáció egyrészt fölbe kerekedett a nemzetállamoknak, és a nemzetközi szervezeteknek, másrészt azonban nem szüntette meg a nemzetállam működését. Még a nemzetgazdaság védelmének korábbi, klasszikus módszerei idejétmültté váltak, nem kérdőjeleződnek meg azonban az állam más jellegű, szolgáltató, védelmi funkciói. Sőt új központi feladatok jelentkeznek a globalizációs kihívással kapcsolatos nemzeti stratégiák kidolgozása, illetve koordinálása terén. A nemzet egészében gondolkodó és a civil társadalommal együttműködő állam képes a globalizáció előnyeit az egyes ember és a társadalom egésze számára kiaknázni. További rendkívül fontos körülmény, hogy a politikai legitimitáció, a demokratikus választások változatlanul nemzetállami keretekben történnek. Az integrálódásban leginkább előrehaladt Európai Unióban, az európai parlamenti választások alacsony részvétele és az érintett EU-polgárok kételyei ma még nem elhanyagolható demokratikus deficitről, a tagállami legitimitáció megkerülhetetlenségéről tanúskodnak. Minden globalizálódás ellenére az államok nemzetközi viszonyában a nemzeti érdek megfogalmazása ma is döntően nemzetállami keretekben történik.

Napjaink rendkívül tagolt érdekviszonyainak leegyszerűsítése az, ha minden haladás gátjának a nemzetet, a nemzetállami széttagoltságot és nemzeti önzést tekintjük. A „globális kormányzás” létrejöttében legalább ilyen súlyú hátráltató tényező akár a multinacionális vállalatok profitmaximalizáló agresszív önzése, érdekegyeztetésre, józan önmérsékletre való csekély hajlandósága, vagy a gazdag és szegény országok közötti éles szakadéknak is nevezhető szembenállás, vagy az egyes országokon belüli társadalmi különbségekből fakadó feszültségek, továbbá a civilizációs szakadékok megléte és konfliktusa.

Magyarországnak, mint nyitott és sebezhető országnak mindent meg kell tennie, hogy a globalizációra képes államok csoportjában legyen, s annak előnyeiből a lehető legtöbbet profitálja. *Hazánk a globalizációt sem megkerülni, sem elvetni nem tudja.* Magyarországnak képessé kell válnia, hogy rugalmasan tudjon alkalmazkodni az új globális kihívásokhoz, kiaknázva azok előnyeit, csökkentve negatív hatásait. *A globalizáció szövevényéből azonban nem fogadhat el automatikusan minden jelenséget, trendet, hanem ahhoz alkalmazkodva kell kivédenie a kivédhető negatív hatásokat.* A globalizáció kihívásaira Magyarországnak alapvetően csak az európai integráció keretében, mint sajátos regionális globális stratégia részeként van esélye hatékony válaszadásra. Ilyen kis ország számára, mint Magyarország, meghatározó jelentőségű, hogyan képes a különböző globalizációs politikák kombinálására, az egyoldalú kiszolgáltatottságok enyhítése érdekében több pillérré helyezve külgazdasági és külpolitikai kapcsolatrendszerét. A multinacionális cégeknek a nemzetgazdaságra gyakorolt hatását erősíteni kell a jövőben is, de ezzel egyidejűleg a magyar politikai osztálynak mindent meg kell tennie a még meg nem izmosodott hazai vállalkozói réteg versenyképességének segítésére.

Az integráció és a nemzet viszonya

Bár az európai integráció során a tagállamok *egyre több nemzetállami jogosítványról mondanak le önkéntesen*, közösségi szintre helyezve a döntéshozatalt, *mégsem szűnik meg a közeljövőben a nemzeti érdekérvényesítés*, a nemzetben való gondolkodás, bár mindez folyamatos módosulásokon megy keresztül. A regionalizálódás nyomán nőtt a különböző térségek sajátos fejlődésének lehetősége, a sokszínűség. *Nyugat-Európa is új válaszokat keres a globális kulturális, nyelvi kihívásokra*; a megoldatlan nemzeti és kisebbségi problémákra, a „multination”-ra, a multikulturalitásra; a megemésztetlen történelmi múltra (Németország, Ausztria); a bevándorlók, a migráns kisebbségek által kiváltott szociális és etnikai problémákra; a fokozódó rasszista és idegengyűlölő jelenségekre. A nemzettudattal különböző formában, eltérő intenzitással bár, de ők is foglalkoznak. Ha viszont nem, illetve nem megfelelően teszik, akkor az belső konfliktusokat gerjeszt, sőt a szélsőséges jobboldali pártok számára ad témát, s demokratikus válaszok hiányában ezen erők politikai térméréséhez vezethet. Erre legutóbb Ausztria nyújtott szemléletes példát.

A nemzeti kérdésekkel való foglalkozás indokoltsága

A történelemben végig jelen vannak az egyén önazonosulásának, kötődéseinek a különböző formái (vallási, politikai alá fölérendeltség; pl. rendi, jobbágyi, az adott településhez, hazához kötődés stb.). A 18. századtól kezdve, a nemzet megjelenésével az egyén kötődései, lo-

Keletről Nyugatra Európa közepén

jalításai közül a nemzeti csoporttudat válik az elsődlegessé, a meghatározóvá, míg korábban pl. a vallási, a rendi azonosulás fontosabb volt, mint az „etnikai”. A kérdés lényege, hogy ez a meghatározottság kizárólagosság-e, vagy többretegű, többes identitást is lehetővé tesz az egyén számára?

A nemzeti érzés, nemzettudat különleges erejét mutatja, hogy olyan – százezres-millió nagyságú embercsoport tagjai közötti közösségtudat, illetve szolidaritás, akikhez az egyént nem fűzheti közvetlen fizikai kapcsolat, vagy konkrétan megélt érzelmi viszony. A nemzettudat kiemelkedő erővel képes valódi vagy képelt közösségi célok elérésére mozgósítani.

A nemzeti érzés *rendkívüli mozgósító erejű, gyakorta ellentmondásos jellegű tömegérziület*. Könnyen veszélyessé, sőt pusztítóvá is válhat. Hasonlít a nukleáris energiára: atombombaként az emberiség legpusztítóbb, leggyilkosabb eszköze lehet, míg az atomenergia révén pótolhatatlan energiaforrás, a gazdasági fejlődés egyik feltétele.

A nemzettudattal a tudománynak és a politikai közéletnek éppen rendkívüli mozgósító ereje és időnként veszélyessége kapcsán kell foglalkoznia. A társadalom demokratikus irányítási technikái közül ez a legkevésbé kimunkált. Az emberiség eddigi története alapján feltételezhető, hogy az „ethnos”, a nemzeti etnikai önazonosulás valamilyen formája nem fog egyszerűen eltűnni, és belátható időn belül nem veszi át helyét valami más, ma még kevésbé veszélyesnek tartott „civilizáltabb” kategória: „európai identitás”, „globális identitás”. A csoporttudatnak, a „mi-ők” szembenállásnak ugyanis a nemzettudaton kívül még számos más rendkívül ellentmondásos, sőt veszélyes megjelenési formája is van (például a vallási fundamentalizmus).

Az új magyar nemzettudatot életre hívó belső és külső körülmények

A magyar nemzettudat fordulóponthoz ért. A 21. század fordulója, az ezredváltás, a magyar millennium e tekintetben jelképes erejűek. A magyar nemzettudat alakításának történelmi fordulóját valójában a rendszerváltozás egy évtizedes folyamata és európai, illetve transzatlanti integrálódásunk alapozza meg. A 12–15. század óta először nyílik reális lehetőség arra, hogy a jelenleg végbemenő modernizáció és felzárkózás következtében *Magyarország gazdasági, politikai és kulturális szerkezete szinkronba kerüljön a nyugat-európai társadalmatszervezési modellel*.

A magyar nemzettudatot meghatározó másik tényező, hogy 1526 óta, a közel fél évezredes, *teljes vagy részleges függetlenséghiány* után csak az 1989–90-es európai fordulat teremtette meg Magyarország számára a saját út választás, a nemzeti függetlenség lehetőségét. A történelem fintora, hogy az ország szuverenitását olyan történelmi korszakban nyerte vissza, amikor az államok szuverén mozgásteret mindinkább viszonylagossá, korlátok közé szorítottá válik a globalizáció és az integráció következtében. Az 1989–90-es fordulat után Magyarország – nem külső és belső kényszerek nyomán – végre maga választhatta és választ-

hatja meg saját szövetségeseit, szövetségi rendszerét. Ennek egyik elemeként katonai biztonságát 1999. áprilisa óta a NATO szavatolja. Az igazi fordulat, az ország sorsát hosszútávon meghatározó lépés az lesz, hogy Magyarországnak az Európai Unióba történő felvétele, csatlakozásunk lesz a tényleges biztosítéka a valódi nyugatias gazdasági, politikai, kulturális, intellektuális szerkezetek, intézmények megerősödésének, eurokonform jellegük kiteljesedésének, az ország gazdasági felzárkózásának, tartós szövetségi beilleszkedésünknek. Mindez hatást gyakorol a magyar nemzettudatra.

Kérdés, hogy meg kell-e várni, hogy a nemzettudat a modernizáció és az integráció nyomán spontán formálódjon, vagy tudatos és célravezetően tapintatos módon az új magyar nemzettudat kialakítását magunknak kell ösztönöznünk?

Ha igen, egy dolog biztos, hogy ez nem kizárólag a politikai pártok feladata. Legalább ilyen fontos a Magyar Tudományos Akadémia, a civil szervezetek, az egyházak, az irodalmi és művészeti szövetségek, különböző gazdasági kamarák, egyesületek szerepe és kezdeményező ereje. A média, az internet közreműködésével társadalmi vitát lehetne és kellene indítani. *Nem azt kellene megvizsgálni, hogy „ki a magyar”, vagy „mi a magyar”, hanem „milyenné kell válnunk nekünk magyaroknak?”* ahhoz, hogy a siker reményével tudjunk megfelelni a globalizáció, az integráció történelmi kihívásainak, a még nyitott, megoldatlan közép-európai ügyek rendezésének, a kárpát-medencei magyarság összetartozása igényének.

A magyar nemzettudat örökségének néhány eleme

A magyar államiság millenniumának, a honfoglalás óta eltelt 1100 évnek számos történelmi tanulság mellett van két különösen fontos üzenete. Az egyik az, hogy teljesen más nyelvű, nem rokon népek karéjában, az ország többszöri felosztásában, fél évezredes függetlenség híján, az ország jelentős részeinek, a magyar etnikum közel egyharmadának elszakítása közepette is megmaradtunk. Ha a 21. század elején hihetnénk a természetfölötti jelenségekben és hajlanánk a mitizálásra, akkor ez a *magyar megmaradás* a csoda határát súroló rendkívüli teljesítmény. Minden széthúzásunk, örökölt pesszimizmusunk, passzivitásunk, balsorsunk, tévedésünk és bűnünk mellett volt annyi erő, energia, elszánás őseinkben és mibenünk, hogy önazonosságunkat, magyarságunkat, sajátos nyelvünket megőrizzük és fejlesszük. Ez a „magyar életerő”. A másik ezzel teljesen ötvöződött vonás *nyitottságunk, befogadó, magunkhoz fogadó jellegünk*. Illyés Gyula szemléletes hasonlatával egyé, magyarrá gyúrt a „magyar tekenő” különböző népeket. Volt ebben türelmetlenség is, mert nemcsak engedték a beolvadást, az asszimilálódást, de volt, hogy erőltették is. Volt, hogy hagyunk magunkból kirekeszteni zsidó magyarokat, s a trianoni pályára lökött ország nehézkedései közepette, nemzeti sodródásunkban, zuhanásunkban sem önmagunkat, sem a legjobban fenyegetett honfitársainkat megvédeni nem tudtuk. Ezt egyszer még önfelmentés, magyarázkodás és vádaskodás nélkül a nemzetnek ki kell beszélnie önmagából.

A magyar nemzettudat problémás vonásai a 21. század elején

1. *A „méretérzékelés problémája”.* Az I. világháborúig Magyarország regionális középhatalom, azt követően kis állam. Ez a kisállamiság az 1990-es években némileg módosult, hiszen a szomszédos Csehszlovákia és Jugoszlávia széthullásával Magyarország relatív mérete megváltozott, „nagyobbodott”, a térségben elfoglalt pozíciója jelenleg már nem annyira kisállami. Az Európai Unióba való felvétel után ez a kisállamiság újra változik, a térségbeni szerepe „nagyobbodik”. Az országnak minőségileg új kisállami szerepet kell elsajátítania.
2. *A társalanság érzése: az „egyedül vagyunk a világban”* a nyelvi, kulturális különbözőség a szomszédos népektől. Évszázadokon át barátok, önként választott szövetségeseik nélkül, hiszen az országnak a 16. század után döntően kényszer szülte szövetségesei voltak.
3. *Az állandó külföldi függés elkerülhetetlensége, kvázi sorsszerűsége.* Az ország ötszáz éves szuverenitáshiánya, külső függősége a 16. század elejétől: a török, Habsburg, német, orosz birodalmi függőség meghatározó alapélménye a magyar nemzettudatnak. A függetlenség hiánya sokszor alap az önfelmentésre, saját mulasztásaink, hibáink áthárítására.
4. *A tartós el- és lemaradás kisebbségi élménye.* A Nyugathoz való viszonyulás: a 16. századtól folyamatos kisebbségi érzés, megfelelési és bizonyítási kényszer. A fejlődési – civilizatórikus lemaradás, félperifériális helyzet (Finnország, Portugália nem volt az?) állandó önértékelési probléma forrása, belső hatalmi küzdelmek tárgya, ürügye, a kompenzáló nemzettudat éltetője.
5. *A legtöbbet szenvedett nép, „nagyhatalmi áldozat”, annak mitizálása, az első és második világháború utáni békerendszerek igazságtalansága, a Trianon okozta nemzeti sokk, a történelmi Magyarország szétdarabolása, korábban az európai kereszténység védőbástyája a török ellen. Máiig feldolgozatlan, részben feldolgozhatatlan történetek, amelyek a fejlődési lemaradással és függetlenséghiánnyal együtt táplálják a magyar pesszimizmust.*

A 20. századi magyar történelem két meghatározó nemzeti tette

A magyarság a 20. századot elvesztette, de jó esélye van a 21. század megnyerésére! A 20. századi veszteségek közé tartozik a jobb és baloldali diktatúrák váltakozása, Habsburg, német, szovjet függőség. A 20. század két legnagyobb nemzeti tragédiája egyrészt az ország trianoni feldarabolása, etnikailag homogén magyar területek, több millió magyar leválasztása, idegen államkeretekbe szorítása, másrészt a Magyar Shoa, több mint félmillió magyarországi zsidó kegyetlen és barbár elpusztítása.

Két eseménnyel viszont a XX. században Magyarország beírta nevét a világtörténelembe. Az első az 1956-os forradalom és szabadságharc kísérlete, a szovjet függőségből és a kényszerű szovjet típusú társadalmi modelltől történő megszabadulás. A másik esemény

a „*magyar tárgyalásos forradalom*”, az 1989–90-es békés átmenet, a nyugattól elválasztó vasfüggöny átvágása, a német újraegyesítéshez való magyar hozzájárulás. Ez a szerves és páratlanul békés folyamat erjesztője, kovásza, bizonyos példája lett a közép- és kelet-európai rendszerváltozásoknak.

Az új magyar nemzettudat funkciói a következő két évtizedben

1.) *A magyar modernizáció végigvitele*, eurokonform piacgazdaság, szociális rendszer, jogállamiság, emberi és kisebbségi jogrendszer és szellemi, kulturális élet megteremtése. 2.) *A felzárkózás elősegítése*, vagyis az ország nemzetközi versenyképességének lényeges javítása, az Európai Unió átlagához való közelítése. 3.) *Az Európai Unióba való szerves betagozódás*, a felvétel előtti felkészülés, azt követően a beilleszkedés, az alkalmazkodóképesség és az érdekérvényesítés javítása, a közösségi és a nemzeti érdek és értékrendszer harmonizálása, szuverenitásunk önkéntes korlátozásának optimalizálása. 4.) *A globalizáció kihívásaira való válasz*, nemzeti globalizációs szakmai stratégiák kimunkálása, a helyi (települési), a regionális (több megyét magába foglaló), a nemzeti, a térségbeli (szubregionális), európai integrációs és globális dimenziók végiggondolása, gondolkodási és cselekvési szintek összehangolása. 5.) *A magyar és a világkultúra közötti szerves kapcsolat megteremtése*, a valódi nemzetközi értékek belsővé tétele, a saját nemzeti kulturális, tudományos értéktérítés esélyeinek szavatolása, a magyar nyelv védelme és továbbfejlesztése a Kárpát-medencében. 6.) *A magyar nemzet széttagoztságának ellensúlyozása*, a határon túl élő magyar nemzetrészek és a Magyar Köztársaság kulturális, szellemi integrációjának, összetartozásának elősegítése, magyar–magyar nemzeti stratégia kidolgozása. 7.) *A magyar társadalom belső egységének elősegítése*, a társadalmi összetartáshoz, a szociális kohézió fokozásához, a társadalmi és a nemzeti szolidaritás összekapcsolásához, a kisebbségbarát környezet kialakításához, az előítéletek elleni harchoz való hozzájárulás.

A magyar nemzettudat lehetséges és „kívánatos” formaváltozásai 12 pontban

1.) *Az új magyar nemzettudat vállalásalapú. Nyitott jellegű, hiszen a kettős, illetve a többes önazonosulást, identitást természetes állapotnak tekint.* A magyar nemzet az egyének szabad önazonosságvállalására épülő sorsközösség, erkölcsi kötelezettség. Az egyén számára még átélhető nagyságú, emberi léptékű azonosulási keret, értékek, hagyományok és érdekek közössége. A nemzet több mint önkéntes egyesület. Illyés Gyula elve, amely szerint „magyar az, aki magát magyarnak vallja” mára elfogadottá, törvényben megfogalmazott, közmegegyezéssé normává vált. A magyar jogrend alapján a szabad identitásválasztás az egyén elidegeníthetetlen, alapvető emberi joga.

A magyar nemzet egyszerre kulturális s egyszerre politikai. A nemzet Magyarország területén élő része a magyar állampolgárok közössége, amelynek természetes egyenrangú és egyenjogú tagjai a Magyarországon élő nemzeti kisebbségekhez tartozók. A „politikai nemzet” a figyelmen kívül hagyja azonban a jelenlegi államkereteken kívül élő, a magyarság egyharmadát kitevő határon túl élő magyarokat. Nem vesz tudomást a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek eltérő nyelvi és kulturális jellegéről, akik a magyar állampolgárok egy tizedét alkotják. A nemzet természetes részei mindazok, akik magyarnak vallják magukat, ám a történelem a határainkon kívülre szakította őket. A magyar „kulturális nemzet” nem esik egybe a magyar állam jelenlegi határaival, ezért annak angol, francia nyelvű fordítása számos nemzetközi félreértés és félremagyarázás forrása lehet. Továbbá nem veszi kellően figyelembe a magyarországi nemzeti kisebbségeket, azok nyelvi és kulturális sajátosságait. Megjegyzést érdemel, hogy mivel a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek döntő többsége kettős kötődésű, így tulajdonképpen – kisebbségi nyelvük és kultúrájuk tiszteletben tartása mellett – a kulturális értelemben vett magyar nemzetbe is beletartoznak.

2.) *Az új magyar nemzettudat teljesítményelvű, valóságalapú, amely nem kompenzáló jellegű többé.* Az új magyar nemzettudat jellegében más, mint az eddigi nemzettudatunk. Az új magyar nemzettudat nem pótlék többé, nem kárpótlás, nem kompenzálás a nyugattól való lemaradásért, a függetlenségünk teljes vagy részleges hiányáért. Lényege a nemzeti teljesítmény, amely előtt nincs más mérce csak az, hogy elősegíti-e az ország helyzetét a világban, növeli-e nemzetközi versenyképességét, szolgálja-e európai beilleszkedését, integrációját, a magyar nép felemelkedését, valamennyi állampolgára boldogulását, szabadságát, emberi jogainak és esélyeinek egyenlőségét, a társadalmi és nemzeti szolidaritás erősítését, az egyetemes és a magyar kultúra megismerését, elsajátítását, a nemzeti kultúra fejlesztését. Csak és kizárólag a valóságos teljesítmény alapján nevezhetünk egy tevékenységet nemzeti-nek, ugyanakkor szükség van a nemzeti jelképrendszer, a hagyományok és értékek ápolására és gazdagítására is. A politikának képesnek kell lennie a jelen nemzedék erőfeszítéseinek történelmi távlatokba helyezésére, a múlt és a jövő nemzedékei közötti kapcsolatok megteremtésére. Elengedhetetlen a nemzeti közösség értékeinek, hagyományainak, az összetartozásnak a megjelenítése és képviselése, az állampolgárok otthonosságérzésének biztosítása.

3.) *Az új magyar nemzettudat a társadalom döntő többségének szempontjait magába foglaló szolidaritásközpontú,* ami azt jelenti hogy a társadalmi és az emberi szolidaritás erősítésére épül. Az új magyar nemzettudat a nemzeti és a szociális szolidaritás szoros és szerves összekapcsolására, a társadalmi összetartás, kohézió egyértelmű erősítésére törekszik. Magyarországon ma a legnagyobb veszély a társadalom végzetes kettészakadása. A végletes szociális megosztottság, a nyomor, a hajléktalanság, a mindennapi elemi megélhetési gondok éppúgy eltávolítanak a nemzeti közösségtől, mint a származás vagy vallás szerinti hátrányos megkülönböztetések. A nemzeti szolidaritás, valóságos nemzeti egység szociális érzékenység nélkül nem lehetséges. Már a nagy francia forradalom idején Marat megfogalmazta, hogy „a szegényeknek nincs hazájuk”.

4.) *Az új magyar nemzettudat az egész magyarságot összefogó. A magyarországi és a kárpát-medencei határon túli magyarság szellemi, kulturális egybetartozására, integráltságára épül. Az új magyar nemzettudat legbonyolultabb, legösszetettebb kérdése a határon túli magyarokhoz fűződő viszony, Magyarország alkotmányos felelősségvállalásának, segítésének a konkretizálása, külmagyar nemzeti stratégia kidolgozása és elfogadása. Az új magyar nemzettudat legfeszítőbb ellentmondása az lesz, ha tovább nő a távolság Magyarország és a határon túli magyar nemzetrészek között, erősödik a történelmi szétfejlődés. Egyrészt egészen más távlatok, egyéni és közösségi életlehetőségek nyílnak meg a magyarországi társadalom és a szomszédos országok többségének magyarsága számára, másrészt jelentős ellensúly lehet a határon túli magyarság egzisztenciateremtésének, vállalkozásainak, a polgárosodásnak további, még átgondoltabb és nagyobb volumenű segítése, az anyanyelvű oktatás intézményrendszerének fokozott támogatása, a felsőoktatás adott országokban történő kialakításának egyértelmű és átgondolt segítése, a határokon átnyúló magyar és szomszédosági kapcsolatrendszer, az eurorégiók fejlesztése. Nyilvánvaló hogy az európai integrálódás távlatokban enyhít a gondokon, de automatizmus e téren sincs. Nyugat-Európa még megoldatlan kisebbségi ügyei jelzik, hogy még ott sem találták meg minden esetben a kisebbségi kérdés rendezésének adekvát formáját, a megfelelő autonómiaforma biztosítását. A 21. század elején külmagyar stratégiát kell kidolgozni, hogy Magyarország és szomszédai eltérő integrációs dinamikája, a modernizáció és a felzárkózás eltérő állapota miatt ne keletkezzenek törések, újabb elválasztó vonalak sem a magyar, sem a szomszédosági, sem a magyar–magyar kapcsolatokban.*

A határon túli magyar nemzeti stratégia a célravezető eszközök kimunkálása, a hazai és határon túli nemzetrészek érdekeinek összehangolása, a kérdés célszerű európai, nemzetközi megjelenítése terén tisztázó vitákra és nemzeti közmegegyezés elérésére lenne szükség.

5.) *Az új magyar nemzettudat kisebbségbarát, amely nyitott, türelmes és megértő a Magyarországon élő nemzeti, etnikai, vallási és szexuális kisebbségek irányában. Olyan társadalmi közhangulat kialakítására van szükség, amely mindenféle kirekesztéstől mentes, kisebbségbarát, nyitott, türelmes és megértő a Magyarországon élő nemzeti, etnikai, vallási és szexuális kisebbségek irányában. Erre akkor lesz képes, ha a magyar többségi társadalom tisztába kerül önmagával, önazonossága egyértelművé válik, ha a többségnek nem lesz önbecsülési zavara, sem kisebbségrendűségi, sem felsőbbrendűségi komplexusa. Az előítéletesség elleni küzdelemnek alapvetően megelőző jellegűnek kell lennie. Nem elégedhetünk meg a már megjelenő, nyilvánosságra került fajgyűlölő, antiszemita, cigányellenes megnyilvánulások elleni demonstratív fellépéssel. Ezen jelenségek társadalmi, gazdasági, szociális, tudati, szociálpszichikai eredőit, okait kell feltárunk, arra törekedve, hogy ezekre tartós kezelési módokat, terápiákat találjunk. Csak integráló nemzetkonceptió felel meg a nemzet befogadó jellegének. A kirekesztés bármilyen formája ellenkezik a nemzettel. „Az vagyok, aki vagyok, miért féljek hát fölfedni önmagam” szophoklészi formulája ma még messze nem*

Keletről Nyugatra Európa közepén

érvényes Magyarországon. Különösen nagy az előítéletesség a romák irányában. A *magyar–cigány együttélésben* több térségben, településen nyílt vagy elfojtott feszültségek, konfliktusok vannak. A felelősség döntően, de nem kizárólagosan a többségi társadalomé, amely egyre inkább elzárkózik e probléma megfelelő súlyú kezelésétől, saját szerepvállalásától. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a romák aktivitása a társadalmi-kulturális együttélési normák követésére való erőfeszítései nélkül nem lehet sem érdemi párbeszéd, sem érdemi társadalmi együttműködés.

A 20. századi magyar történelem egyik legnagyobb tragédiája, a több mint félmillió magyarországi zsidó elpusztítása, a „magyar Shoa” mindenkor különleges erkölcsi és politikai kötelezettséggé teszi valamennyi demokratikus erő számára az *antiszemitizmus* bármilyen formája, nyílt vagy rejtett megnyilvánulása elleni egyértelmű és következetes fellépést. Az utóbbi években megjelenő szélsőjobboldali, nyílt vagy burkolt idegen és zsidóellenes kijelentések aggodalomra adnak okot, cselekvésre készítetnek. A mindenkori magyar kormány-nak, így a jelenleginek is, valamennyi demokratikus politikai erőnek késlekedés, bizonytalanlankodás nélkül, határozott módon el kell határolódnia bármiféle ilyen jelenségtől, el kell torlaszolnia az ilyen eszméket hirdető politikai csoportosulások, pártok előtt az utat. Ma Magyarországon sajnálatos módon a kormány magatartása több mint kétértelmű, a szélsőjobb irányába elfogadhatatlanul megengedő, ami bel- és külpolitikai szempontból rendkívül veszélyes kockázatokat rejt magában.

A több százezret is elérő *szexuális kisebbséggel* szemben Magyarországon még mindig diszkriminatív törvényi szabályozások vannak érvényben, s esetükben legsúlyosabb a társadalom előítéletesség előli védekezés formájaként a rejtőzködés, a bujkálás szükségessége. A magyar társadalom e téren még messze van a hivalkodás nélküli, szabad vállalás, önazonosulás kulturált elfogadásától.

6.) *A 21. században a magyar nemzet saját képességeire és értékeire épít, nem pedig szembenállásra, s nem ellenségképre. Önnön felelősségérzetét átérzi, saját magát vállalja, képességeit felismeri és azt érvényesíteni akarja.* Az új magyar nemzettudat nem lehet elhárító jellegű, a felelősséget másra, külső hatalomra, idegen elnyomásra áthárító típusú, nem lehet önfelmentő. Nincs, mert nem lehetséges többé kifelé mutogatás, az idegen elnyomásra való hivatkozás, sőt a történelemben való visszafelé mutogatás és mentegetőzés sem: most rajtunk áll, tőlünk függ a helyzet! *A magyar társadalom le akarja dolgozni a hátrányait, szeretne felzárkózni az európai haladás élvonalához.* Ebben a több évtizedet igénylő felzárkózási folyamatban azonban még mindig benne van a félperifériális helyzet, a „szegény-rokon” állapota. Bizonyára nem elkerülhető, de jó lenne, ha a felzárkózás során nem jelentkeznének újfajta kompenzáló elemek, újabb kisebbségi érzések.

7.) *Az új magyar nemzettudat önmagában bizó, önbecsülő, optimista szemléletű, amely igyekszik történelmileg örökölt pesszimizmusát levetni.* Nyilvánvaló, hogy a „hungaropesszimizmus”, a nemzeti kishitűség leküzdése nélkül nem lehetséges eredményes felzárkózás, nem biztosítható a nemzetközi versenyképesség. Többé nem magyarázható, ha

passzívan szemlélődő, kontemplatív a magatartásunk. Csak egy önmagában bízó, kiegyensúlyozott nemzeti önérzettel bíró magyar nemzetnek, illetve tagjainak van esélye a helytállásra a globalizáció egyre kíméletlenebb versenyében, a modernizáció végig vitelében, a felzárkózásban és a csatlakozásban. Akkor, ha az új magyar nemzettudat önkritikus, de nem önostorozó, ha önbecsülő, de nem önhitt.

8.) *Az új magyar nemzettudat történeti megalapozottságú, de a jövőre irányul.* Történeti tudat nélkül ugyanis nincs nemzet. Az új magyar nemzettudat azonban nem lehet mítosz alapú. A magyarságot ért történelmi sérelmek helyett új, reális, nemzetközi összehasonlításokon alapuló magyar történettudatra van szükség. Nem a történelemben való visszamenekülésről van szó, hanem történeti tudatunk reformjáról, azaz a magyar történettudomány fontos, az elmúlt évtizedekben tett új megállapításainak a mindennapi történeti tudatba való átemeléséről.

9.) *Az új magyar nemzettudat érzékeny a táji-földrajzi-természeti környezet iránt, amelyet környezetvédelmi patriotizmusnak nevezhetünk.* Magyarország biztonsági kockázatai nem katonai jellegűek, hanem a gazdasági és a környezetvédelmi sebezhetőségünkből fakadnak, miként azt legutóbb a Tiszát ért katasztrófa drámaian bizonyította. A természeti értékek megvédését, a jövő nemzedékek számára a magyar táj megőrzését, az élhető természeti környezet megteremtését az új nemzettudat szerves részévé kellene tennünk. A honi táji-földrajzi-természeti környezet megóvása és fejlesztése iránti érzékenységet erősítve a környezetvédelmet patriotizmusunk szerves részévé kell tennünk.

10.) *Az új magyar nemzettudat kitáguló dimenziójú, szövetségben gondolkodó, amelyet nem kínoz a magára hagyatottság, az „egyedül vagyunk” érzése.* Az „egyedül vagyunk” évszázadok során átélt élménye helyett most megtanulhatunk valóságos és általunk választott szövetségi rendszerben gondolkodni. E szövetség valóban „baráti”, de nagy verseny van az EU tagországok között, és az érdekek kemény ütköztetése és egyeztetése folyik. Végre azonban nem legyőzendő ellenfélként, hanem egyre inkább partnerként kezelnek bennünket. Az illeszkedés és az érdekérvényesítés során kulcsfontosságú reális európai helyünk, súlyunk felmérése, a pontos „méretérzékelés”. A magyar történelemből fakad ez a gond, hiszen az első világháborúig Magyarország sajátos középhatalmi nagyságú és státuszú volt, utána töpörödött össze kis állammá. Most a kisállami jelleg mellett a „dimenzió” kitágul, hiszen az Európai Unió, mint közösség méreteiben is kell tudnunk gondolkodni és cselekedni.

11.) *A magyar nemzettudat Köztes-Európa szempontjaira is figyelő, e térségben is gondolkodó, regionális identitásra is törekvő.* Az új magyar nemzettudat egyik nagy paradoxona, hogy miközben a magyar identitás globális, és európai dimenziókat vesz fel, mindinkább „nyugat-európaivá” válik, Magyarország Nyugat-Európa részévé válik, mégis megmarad a köztes európai, közép-európai vonatkozás, dimenzió is. Sajnos történetileg – számos oknál fogva – nem formálódott ki közép-európai identitás. A magyar politikai osztálynak ezzel számolva lépéseket kell tennie a Közép- és Kelet-Európával kapcsolatos tudományos ku-

Keletről Nyugatra Európa közepén

tatás intenzívebbé tételére, az ilyen irányú államigazgatási, diplomáciai, külgazdasági, biztonságpolitikai stb. tevékenység új minőségi szintre emelésére.

Jó lenne oldani román és szlovák szomszédaink történelmi félelmét, bizonyos pszichózisát. Ezt segítené elő a magyar–szlovák, a magyar–román nemzetek közötti „Megbékélési Nyilatkozat”. Mi, magyarok megkövetnénk szlovák és román szomszédainkat a történelmi együttélés során a részünkről elkövetett mulasztásokért, esetleges bűnökért – de nem felednénk a közösen megélt történelmet, a jó együttélést sem, szlovák és román részről szintén megkövetnék a kisebbségi magyar nemzeti közösségeket a bántalmazásokért. E cél érdekében nekünk, magyaroknak kell kezdeményezően fellépniük, oldva a történelmi görcsöket.

12.) *Az új magyar nemzettudat a külvilág kihívásaihoz alkalmazkodni képes. Európában, emberiségben és magyarságban gondolkodó, magyarságban cselekvő.* Globális kitekintésű és európai megalapozottságú. „A gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” elve számunkra így fordítható le. Az önazonosság-tudat többretegű, hiszen a globális, az európai, a köztes-európai, a magyar tájegységi (például jászkun), a lokálpatrióta, a kisebbségi identitások egymásra épülése, azok együttlése. Ahhoz, hogy sikeresen helytálljunk a globalizáció és az integráció kemény versenyében, folyamatosan meg kell újítanunk alkalmazkodóképességünket. A külvilághoz történő „illeszkedés”-nek szervesnek és nem mechanikusnak kell lennie. Magyarországnak képessé kell válnia a nemzetközi tendenciák világos felmérésére: mely folyamatok, jelenségek tekinthetők az integráció és a globalizáció során számunkra valóban „elkerülhetetleneknek”, „objektív” jellegűeknek, melyek azok, amelyekben mozgástér nyílik számunkra. A reformkor jelszava az volt, hogy nemzetbe kell emelni a népet. A 21. század elején pedig Európába kell emelnünk a magyarságot! *Ma a legfőbb nemzeti jelszó: minél inkább európaivá válni! Minél inkább európaivá válunk, annál inkább magyarokká leszünk!* Minél inkább sajátunkká tesszük, magunkévá ötvözzük a világ élenjáró értékeit, annál inkább gazdagítjuk magyarságunkat! Ezzel párhuzamosan a nagyvilágot alapvetően sajátos, összetéveszthetetlenül jellegzetes nemzeti értékeinkkel, tudományos, kulturális teljesítményünkkel gazdagíthatjuk.

Nemzetközi helytállásunk attól függ, miként tudunk jelen lenni minél hangsúlyosabban a nemzetközi intézményekben, kapcsolati rendszerekben, szellemi életben, médiában, vagyis milyen magyar lobbihálót tudunk kiépíteni. Ezt próbálta elindítani 1996-ban a „Magyarország 2000” konferenciasorozat. Amilyen szerepe volt a magyaroknak az atomenergia hasznosításában, olyan erős jelenlétre, magyar lobbikiépítésére van szükség az Európai Unióban és a világban. A globalizáció negatív hatásai, a „kulturális expanzió” ellen csak egyetlen mentesvár van: Európa összefogása, az európai kultúrkör és szellemiség védelme az Atlanti Óceántól az Urálig. A magyar nyelv és kultúra megőrzésének csak ez lehet a tágabb kerete, de természetesen e téren a tennivalók többsége a miénk. Az európaizálásban az oktatásnak, a tudománynak, a szélesebb értelemben vett kultúrának, az intellektualizmusnak kulcs szerepe van. Ennek az országnak három természeti kincse van: A „magyar tekenőben” a népek keveredéséből fakadó találékony „magyar agy”, a termőföld és a (gyógy)vizeink.

A nemzeti közmegegyezés témái, „nemzeti sorskérdéseink”

Számos olyan kérdésben kívánatos és célszerű lenne nemzeti egyetértésre jutni, amelyeknek egyike sem kezelhető egy adott választási ciklusban. Ezt csak a parlamenti választási időszakokon átívelő közép- és hosszútávú egyeztetett nemzeti stratégiák kimunkálása, társadalmi egyeztetése hidalhatná át.

1.) *A társadalom kettészakadásának* megállítása, illetve fékezése a szociális rendszer átfogó reformjával, nyugdíjreformmal, más intézkedésekkel. A cél a leszakadó rétegek társadalom peremére kerülésének, további marginalizálódásának megszüntetése. 2.) *A népességfogyás* ellensúlyozása komplex családsegítő intézkedéssorozattal. A fogyó nemzet, ma még fel nem mérhető negatív pszichés hatásainak ellensúlyozása az emelkedő, a gyarapodó nemzet képevel. 3.) A lakosság drámai *egészségügyi állapotának* javítása szemléletbeli változtatással, a megelőzési életstratégiák felmutatásával, az egészségügy finanszírozási reformjával. 4.) *A magyar humántőke* fejlesztése, a társadalmi mobilitás újraélesztésével, tehetségmentő oktatási programok, ösztöndíjak indításával, az idegen nyelvek tanulásának ösztönzésével, az oktatás és a tudomány kiemelt költségvetési támogatásával. 5.) *Az informatika* fejlesztése, mint a globalizációban való helytállás és a társadalmi esélyegyenlőség eszköze. 6.) *A Vidék-Magyarország* felemelése, emancipálása átfogó vidékfejlesztési, területkiegyenlítési stratégiával. 7.) A magyarországi *cigányság* társadalmi-gazdasági-szociális válságának kezelése, e félmillió többszörösen hátrányos réteg bevitel, integrálása az oktatás és a munka világába. 8.) *A határon túli magyarság* vonatkozásában nemzeti stratégia kidolgozása.